

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců Mgr. Petry Weissové a JUDr. Jana Vyklického v právní věci žalobců: **a) K. T., b) S. T.**, oba zastoupeni Mgr. Dušanem Petrlíkem, advokátem se sídlem Mánesova 11/3b, České Budějovice, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5 - Smíchov, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 8. 8. 2013, č. j. 43000/003919/13/1010/MLS, o kasační stížnosti žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 10. 2013, č. j. 2 Ad 49/2013 – 19,

t a k t o :

- I.** Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 10. 2013, č. j. 2 Ad 49/2013 – 19, **se zrušuje.**
- II.** Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 8. 8. 2013, č. j. 43000/003919/13/1010/MLS, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.
- III.** Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobcům náhradu nákladů řízení ve výši 5.700 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce Mgr. Dušana Petrlíka.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností napadli žalobci (dále též „stěžovatelé“) v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, jímž byla zamítnuta jejich žaloba proti rozhodnutí žalované ze dne 8. 8. 2013 č. j. 43000/003919/13/1010/MLS. Krajský soud při svém rozhodování vycházel z následujícího skutkového stavu:

Stěžovatel jako zaměstnavatel přihlásil stěžovatelku jako zaměstnankyni k účasti na nemocenském pojištění ode dne 11. 6. 2008 na základě pracovní smlouvy uzavřené dne 11. 6. 2008. Na základě pracovní smlouvy uzavřené dne 1. 2. 2009 oznámil stěžovatel jako zaměstnavatel Okresní správě sociálního zabezpečení České Budějovice nástup stěžovatelky do zaměstnání zakládajícího účast na pojištění ode dne 1. 2. 2009. Účast stěžovatelky na pojištění

z titulu pracovní smlouvy uzavřené dne 1. 2. 2009 byla ukončena dne 31. 8. 2010 na základě oznámení zaměstnavatele o skončení zaměstnání.

Dne 21. 3. 2011 zaslala OSSZ České Budějovice stěžovateli výzvu k odhlášení zaměstnankyně – stěžovatelky z nemocenského pojištění, neboť zjistila, že dne 26. 9. 2009 uzavřeli stěžovatelé manželství. Poukázala na § 318 zákoníku práce, podle něhož nemůže být pracovněprávní vztah uzavřen mezi manžely. Stěžovatel den skončení zaměstnání stěžovatelky neoznámil.

OSSZ České Budějovice rozhodnutím ze dne 12. 6. 2013, č. j. 43001/020535/13/100/BL, rozhodla o tom, že stěžovatelce zaniklo ke dni 25. 9. 2009 nemocenské pojištění zaměstnankyně z pracovního poměru uzavřeného ode dne 11. 6. 2008 a z pracovního poměru uzavřeného ode dne 1. 2. 2009. Proti tomuto rozhodnutí podali stěžovatelé odvolání, které bylo rozhodnutím žalované ze dne 8. 8. 2013 č. j. 43000/003919/13/1010/MLS, zamítnuto. Žalovaná se ztotožnila se závěrem OSSZ, že na základě § 318 zákoníku práce je vyloučeno trvání pracovního poměru mezi zaměstnavatelem a zaměstnankyní v době trvání jejich manželství. Stěžovatelku tak nelze ode dne 26. 9. 2009 považovat za zaměstnankyni v pracovním poměru účastnou na nemocenském pojištění podle § 5 písm. a) bod 1 zákona o nemocenském pojištění.

Ve své žalobě stěžovatelé namítali, že pracovní poměr stěžovatelky nadále trvá, neboť § 318 zákoníku práce, na základě něhož mělo podle žalované dojít k zániku pracovního poměru, není ústavně konformní.

Krajský soud předně uvedl, že z § 10 odst. 1 písm. a) zákona o nemocenském pojištění vyplývá, že účast na nemocenském pojištění je vázána na trvání příslušného právního vztahu uvedeného v § 5 písm. a) zákona o nemocenském pojištění. Nemůže tedy nikdy vzniknout před vznikem tohoto právního vztahu a vždy zaniká skončením tohoto vztahu. Podle § 318 zákoníku práce je vyloučen základní pracovněprávní vztah mezi manželi, a to jak jeho vznik, tak i jeho pokračování poté, co bylo v jeho průběhu manželství uzavřeno. Důvodem zákazu pracovněprávního vztahu mezi manželi je kromě otázek morálních i existence majetkového společenství. Jeden z manželů by totiž k výplatě mzdy druhému manželu používal peníze ze společného jmění. Krajský soud má dále za to, že vztah nadřízenosti a podřízenosti zaměstnance a zaměstnavatele, který je podle § 2 odst. 1 zákoníku práce základním atributem pracovněprávního vztahu, by byl nepochybně v kolizi s § 18 zákona o rodině, dle něhož mají muž a žena v manželství stejná práva a povinnosti.

K samotné námitce protiústavnosti § 318 zákoníku práce krajský soud dále uvedl, že manželé nejsou na základě tohoto ustanovení nuceni ukončit pracovněprávní vztah. Zákoník práce zde pouze stanoví, že určitá forma pracovněprávního vztahu, konkrétně základní pracovněprávní vztah dle § 3 zákoníku práce, nemůže být mezi manželi. O jiných formách realizace pracovních vztahů se v § 318 zákoníku práce nehovoří. Uvedené ustanovení proto nemůže být v rozporu s čl. 3 Listiny základních práv a svobod, naopak má oporu v čl. 26 odst. 2 Listiny, který zákonodárci umožňuje stanovení podmínek a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností. Krajský soud proto neshledal podmínky pro předložení věci Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení § 318 zákoníku práce podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Na základě uvedeného krajský soud žalobu proti rozhodnutí žalované zamítl jako nedůvodnou ve smyslu § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“).

Podanou kasační stížností napadli stěžovatelé rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z důvodů podle § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s. Namítli, že § 318 zákoníku práce, na základě něhož mělo dojít k zániku pracovního poměru stěžovatelky, není ústavně konformní,

pokračování

případně že není ústavně konformní výklad tohoto ustanovení, který krajský soud i žalovaná učinily. Stěžovatelé mají za to, že se krajský soud s namítanou neústavností § 318 zákoníku práce dostatečně nevypořádal, považují proto napadený rozsudek za nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů rozhodnutí.

Rozpor § 318 zákoníku práce s ústavním pořádkem spatřují stěžovatelé především v tom, že tímto ustanovením dochází k diskriminaci osob uzavírajících manželství. Tyto osoby jsou bez jakéhokoliv racionálního důvodu nuceny k ukončení pracovního poměru, což je nepochybně v rozporu s čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatelé dále uvedli, že ani čl. 26 odst. 2 Listiny základních práv a svobod neumožňuje zákonodárci svévolně či diskriminačně stanovit, kdo a jakým způsobem může realizovat svoje právo na svobodnou volbu podnikání, ale umožňuje mu pouze stanovit specifické podmínky (nejčastěji kvalifikační) pro výkon určitých povolání.

V projednávané věci nelze argumentovat rovností mezi manžely, která podle stěžovatelů nevyklučuje, aby v jiných otázkách než rodinných nastal mezi manželi vztah nadřízenosti a podřízenosti. Překážkou základního pracovněprávního vztahu mezi manžely nemůže být ani existence společného jmění manželů. Stěžovatelé navíc uvedli, že mají notářským zápisem zúžené společné jmění manželů, tudíž neexistuje žádná překážka vzniku pohledávek a závazků mezi nimi, včetně pohledávek a závazků z pracovněprávního vztahu. Stěžovatelé navrhli, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Ve svém vyjádření ke kasační stížnosti žalovaná uvedla, že kasační námitky stěžovatelů považuje za nedůvodné a odkázala na argumentaci uvedenou v odůvodnění svého rozhodnutí.

Nejvyšší správní soud přezkoumal rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z hlediska uplatněných stížných bodů, jakož i ve smyslu § 109 odst. 3 s. ř. s., a po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

Zásadní otázkou v projednávané věci bylo to, zda nemocenské pojištění stěžovatelky zaniklo v důsledku uzavření manželství se stěžovatelem jako jejím zaměstnavatelem, resp. zda tímto zanikla její účast na nemocenském pojištění jako zaměstnankyně podle § 5 písm. a) zákona o nemocenském pojištění. Právě tuto otázku jako celek bylo nutno posoudit, ačkoli stěžovatelé v žalobě i kasační stížnosti namítali pouze to, že pracovní poměry stěžovatelky neskončily, neboť § 318 zákoníku práce vylučující trvání pracovního poměru mezi manželi je v rozporu s ústavním pořádkem.

Ustanovení § 10 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění upravuje vznik a zánik pojištění zaměstnanců. Podle § 10 odst. 1 písm. a) zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013 vzniká pojištění zaměstnanci uvedenému v § 5 písm. a) bodě 1 dnem, ve kterém nastoupil do práce, a zaniká dnem skončení pracovního poměru.

Nejvyšší správní soud předně uvádí, že se ztotožnil se závěrem krajského soudu i žalované, že pracovněprávní vztah stěžovatelů zanikl v důsledku uzavření jejich manželství ze zákona, neboť jejich postavení zaměstnankyně a zaměstnavatele jako manželů bylo v rozporu s § 318 zákoníku práce.

Nejvyšší správní soud přisvědčil krajskému soudu a žalované i v tom, že tak skončila účast stěžovatelky na nemocenském pojištění podle § 5 odst. a) bod 1 zákona o nemocenském pojištění.

Nejvyšší správní soud má však za to, že se krajský soud i žalovaná měly dále zabývat tím, zda účast stěžovatelky na nemocenském pojištění po 25. 9. 2009 netrvala na základě § 5 písm. a) bod 15 zákona o nemocenském pojištění. Toto ustanovení totiž za zaměstnance ve smyslu tohoto zákona považuje i osoby činné v poměru, který má obsah pracovního poměru, avšak pracovní poměr nevznikl, neboť nebyly splněny podmínky stanovené pracovní právními předpisy pro jeho vznik. Podle Nejvyššího správního soudu dopadá toto ustanovení i na případy, kdy pracovní poměr sice řádně vznikl, následně však zanikl ze zákona, přičemž nadále trval poměr, který měl faktický obsah pracovního poměru. Podle § 10 odst. 1 písm. n) zákona vzniká pojištění zaměstnanci uvedenému v § 5 písm. a) bodě 15 dnem započetí výkonu práce a zaniká dnem ukončení výkonu práce.

V projednávané věci tak bylo nutno zjistit, zda po zániku pracovních poměrů stěžovatelky v důsledku uzavření manželství se stěžovatelem existoval dále tzv. faktický pracovní poměr, tedy zda stěžovatelka v době od 25. 9. 2009 skutečně vykonávala sjednanou práci, zda jí zaměstnavatel vyplácel za tuto práci mzdu a zda bylo z jejích příjmů placeno pojistné dle zákona č. 589/1992 Sb.

Nejvyšší správní soud zjistil, že ve správním spise jsou založeny pouze pracovní smlouvy, které směřovaly ke vzniku pracovního poměru stěžovatelky ke dni 11. 6. 2008 a druhého, souběžného pracovního poměru ke dni 1. 2. 2009. Žádné další skutečnosti nezbytné pro posouzení, zda byla stěžovatelka v době po uzavření manželství činná v tzv. faktickém pracovním poměru, ze spisu nevyplývají. V tomto směru je tudíž nutno provést dokazování.

Nejvyšší správní soud se v projednávané věci dále nezabýval otázkou, zda je § 318 zákoníku práce v souladu s ústavním pořádkem, neboť tato argumentace stěžovatelů již nebyla pro posouzení věci relevantní.

Podle § 110 odst. 1 s. ř. s. dospěje-li Nejvyšší správní soud k tomu, že kasační stížnost je důvodná, rozsudkem zruší rozhodnutí krajského soudu a věc mu vrátí k dalšímu řízení, pokud ve věci sám nerozhodl způsobem podle odst. 2. Podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu, a pokud již v řízení před krajským soudem byly pro takový postup důvody, současně se zrušením rozhodnutí krajského soudu může podle povahy věci sám rozhodnout o zrušení rozhodnutí správního orgánu nebo vyslovení jeho nicotnosti; ustanovení § 75, § 76, a § 78 se použijí přiměřeně.

V daném případě je zřejmé, že zásadní právní otázka spočívající v tom, zda nemocenské pojištění stěžovatelky jako zaměstnankyně trvalo i po uzavření manželství s jejím zaměstnavatelem, byla žalovanou i krajským soudem nedostatečně posouzena. Z toho důvodu nebyly v dosavadním řízení zjišťovány rozhodné skutečnosti pro zodpovězení této otázky. Nejvyšší správní soud je proto toho názoru, že je v projednávané věci účelné vedle zrušení rozsudku krajského soudu i zrušení rozhodnutí žalované.

Nejvyšší správní soud tak podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil kasační stížností napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích. Současně s tím podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. zrušil žalobou napadené rozhodnutí žalované. Té také podle § 78 odst. 4 s. ř. s. vrátil věc k dalšímu řízení. V něm je podle odstavce 5 téhož ustanovení žalovaná vázána právním názorem vysloveným v tomto rozsudku, že při posouzení trvání nemocenského pojištění stěžovatelky po uzavření manželství s jejím zaměstnavatelem je nutno zabývat se i tím, zda byla po zániku svých pracovních poměrů účastna na nemocenském pojištění na základě § 5 písm. a) bod 15 zákona o nemocenském pojištění. Za účelem tohoto posouzení je třeba zjistit,

pokračování

zda stěžovatelka v době po 25. 9. 2009 skutečně vykonávala sjednanou práci, zda jí zaměstnavatel vyplácel za tuto práci mzdu a zda bylo z jejich příjmů placeno pojistné dle zákona č. 589/1992 Sb.

Jelikož je Nejvyšší správní soud za této procesní situace posledním soudem, který o věci rozhodl, musí též rozhodnout o náhradě nákladů celého soudního řízení ve smyslu § 110 odst. 3 věta druhá s. ř. s. Stěžovatelé měli v projednávané věci plný úspěch, proto mají právo na náhradu nákladů řízení proti žalované podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatelé soudu nepředložili žádné vyúčtování nákladů řízení, proto Nejvyšší správní soud vycházel při určení nákladů řízení ze skutečností zřejmých ze spisu. Stěžovatelé byli v řízení před krajským soudem i v řízení o kasační stížnosti zastoupeni na základě plné moci advokátem Mgr. Dušanem Petrlíkem. Z obsahu spisu vyplývá, že zástupce stěžovatelů učinil v řízení o žalobě celkem dva úkony právní služby, a to převzetí a přípravu zastoupení ve smyslu § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, a podání žaloby jako úkon ve smyslu § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu. V řízení o kasační stížnosti učinil jeden úkon právní služby, a to podání kasační stížnosti jako úkon ve smyslu § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu. Za tyto tři úkony mu podle § 7, § 9 odst. 2, § 12 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., náleží částka 4.800 Kč a náhrada hotových výdajů podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu ve výši 900 Kč. Ze spisu nevyplývá, že by zástupce stěžovatelů byl plátcem DPH, proto se částka nenavyšuje o DPH. Nejvyšší správní soud připomíná, že řízení bylo od soudního poplatku osvobozeno. Celkově tedy náleží stěžovatelům náhrada nákladů řízení ve výši 5.700 Kč. Tuto částku je žalovaná povinna zaplatit stěžovatelům do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jejich zástupce. Žalovaná neměla ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení ze zákona (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. srpna 2014

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu